

APPENDIX AD BURCHARDUM.

STATUTA CANONUM
DE OFFICIO SACERDOTUM

INCERTO COLLECTORE.

(Apud Canisium *Lectiones antiquæ*, editionis Basnagii, tom. III, pag. 396.)

JACOBI BASNAGI

IN HANC CANONUM COLLECTIONEM OBSERVATIO.

Canonum amplissimam Collectionem confecerat Burchardus, quamque plurimis libris complexus Hanc anonymus in compendium redegit, vel potius ex ea quæ ad officium sacerdotum pertinebat Burchardi libris excerpsit. Quo tempore vixerit ille anonymus incertum, sed cum constet Burchardum non obiisse nisi an. 1026, ante sæculi undecimi finem ipsius abbreviatorem reponere non licuit, quæ fortasse multo serius vixerit : nihil enim habet quod ejus ætatem possit indicare.

INCIPIUNT

STATUTA CANONUM DE OFFICIO SACERDOTUM.

(EX LIBRO II BURCHARDI.)

(*Ex concilio Remensi, capite 4.*) Ut nullus presbyter absque amictu, alba, stola, fanone et casula ullatenus præsumat missam celebrare. Et hæc sacra vestimenta mundissima sint, et in nitido loco, infra ecclesiam collocentur. Nec unquam presbyter his indutus ecclesiam exeat, quia hæc divina lex prohibet.

Ex concilio Nannetensi cap. 5 : Omnibus Dominicis diebus unusquisque presbyter in ecclesia sua, ante missarum solemniam, aquam benedicat in vase nitidio, mysterio conveniente. De aqua populus intra ecclesiam aspergatur; et atrium ejusdem ecclesiæ cum crucibus circummeundo similiter aspergat. Et pro animabus ibi quiescentibus oret. Et qui voluerit de ipsa aqua, in vase suo accipiat domui suæ, vel in agris, vel super pecora, vel ubicunque volet, eam sparsurus.

Alexander papa constituit aquam sale mistam populis benedici : quod et omnibus sacerdotibus faciendum esse mandavit.

Ex dictis Augustini : Missæ peculiare in publico non sunt celebrandæ per festos dies, ut per eas populus a publicis missarum solemnitatibus abstraha-

atur; quia pessimus usus est apud quosdam in dominicis diebus et aliis festivitibus mox celebrare, quam quis, etsi pro defunctis sit audierit, discedat. Admonendus est populus ut publicum peractumque officium canonicè honorè celebrandum ad cibum non accedat; sed ad missam, prædicationem auditorus, conveniat.

Ex concilio Nannetensi cap. 8 : Ut unusquisque presbyter, qui plebem regit, clericum habeat secum cantet.

Ut omnis presbyter omni suo parochio symoniam et orationem Dominicam insinuet, cumque in dragesima ad confessionem veniunt, in primis unumquemque illa sibi memoriter decantare presbyter alicui sanctam communionem tradat qui hanc ex corde pronuntiaverit.

Ex concilio Carthagin. cap. 4 : Sacerdos in ecclesia verbum faciente, qui egressus de aula fuerit sine gravi necessitate excommunicetur.

(*Ex concilio Aurelian. capite 2.*) Item in concilio apostolorum præcipitur : Tres dies rogationum Ascensionem Domini (observentur), ut ad sessiones sacerdotis non solum clerici, et Deo dante sed et omnis plebs consona voce respondeat.

(*Ex dictis Aug.*) Ut nullus ordinatus migret de sua parochia in aliam, nec ad limina apostolorum, causa orationis, cura Ecclesie sue derelicta; nec ad palatium, causa interpellandi. Quod si fecerit, nil valet hujusmodi ordinatio aut demigratio.

(*Ex concilio habito apud Regium.*) Et hoc omnibus fidelibus denuntiandum: Ut, qui causa orationis ad limina beatorum apostolorum pergere cupiunt, domi confiteantur peccata sua, et sic proficiantur; quia a proprio episcopo vel sacerdote ligandi aut solvendi sunt, non ab extraneo.

(*Ex eod., c. 4.*) Ut presbyteri privatim fidelibus desiderantibus benedicant.

Ex concilio Ven. cap. 20: Ut nullus in Dominicis diebus genua flectat, nec a Pascha usque in octavas Pentecostes. Benedictionem super plebem facere presbyteris non licet in Dominicis diebus vel in aliis festis, populo in ecclesia conveniente.

(*Ex concilio Nannetensi, capite 300, 18.*) Si aliqui discordantes sint, statim a presbytero aut reconcilientur, aut ab Ecclesia abjiciantur; quo peracto, missa celebretur.

(*Ex concilio Moguntinensi.*) Presbyteri sine intermissione orariis utantur, propter differentiam sacerdotalis dignitatis.

(*Ex concilio Afric.*) Clericus victum, et vestitum sibi honesto artificio vel agricultura, absque officii sui duntaxat detrimento præparet.

(*Ex concilio Nannetensi, capite 60.*) Presbyter mane matutinali officio expleto, pensum servitutis sue canendo primam, tertiam sextam nonamque persolvat. Ita tamen, ut postea horis competentibus et signis designantibus, juxta possibilitatem, aut a se aut scholaribus compleantur publice.

Ex concilio Toletano, cap. 6: Si quilibet ordinatus in civitate manens et loco, ubi est ecclesia, ad sacrificium quotidianum non venerit, clericus non habeatur.

(*Ex concilio Venetico, capite 1.*) Clericus in civitate manens, si ea die matutinis hymnis defuerit sine ægritudine, 7 (dies) a communicatione habeatur extraneus.

(*Ex concilio Nannetensi, capite 11.*) In convivio presbyterorum ante mensam dicatur versus, et benedicatur cibus ab aliquo priore. Deinde comedant, et per vices cibum potumque benedicant, aliquo clerico interim legente; similiter post cibum dicturi hymnum.

(*Ex concilio Afric. capite 6.*) In omni sacerdotali convivio divinarum Scripturarum lectio intermiscetur.

(*Ex concilio Carthag.*) Clericus nec comam nutriat, nec barbam. Et, si per creaturam juret, acerrime corrigatur; si perstiterit in vitio, excommunicetur.

(*Ex concilio Triburiensi.*) Præcipimus ut unusquisque presbyter super duas, vel tres septimanas Dominicis diebus, vel sanctorum festivitibus populum sibi commissum in ecclesia sua, post lectum Evangelium, doctrinis a sancta Scriptura sumptis, instruere studeat.

A Ex concilio Laodicensi cap. 20: Ut diaconi coram presbyteris non sedeant, nisi horum jussu. Idem de cæteris gradibus.

(*Ex concilio Valensi, capite 6.*) Si presbyter præ infirmitate nequeat prædicare, a diacono probato sanctorum Patrum homilie recitentur.

EX LIBRO III BURCHARDI.

(*Ex concilio Arelatensi, capite 1.*) Ut populus ad celebrandam missam congregatus ante benedictionem sacerdotis non discedat.

(*Ex decretis Higini papæ, capite 3.*) Ligna dedicatæ ecclesie non debent ad aliud opus jungi, nisi ad aliam ecclesiam; vel igni comburenda, vel ad profectum fratribus in monasterium.

B Exempla Isidori ad Lamfridum [Ludifredum] episcopum: Ad psalmistam pertinet officium canendi; dicere benedictiones, laudes ad sacrificium, responsoria et quidquid pertinet ad canendi officium.

Ad ostiarium pertinent claves ecclesie, ut claudat et aperiat templum Dei; et omnia quæ sunt intus, et extra custodiat; fideles recipiat; excommunicatos et infideles excipiat.

Ad lectorem autem lectiones pronuntiare, et ea, quæ prophetæ vaticinaverunt, populis prædicare.

Ad exorcistam exorcismos memoriter retinere, manusque super energumenos et enechumenos in exorcisando imponere. Ad acolythum præparatio luminarium in sacrario. Ipse cereum portat; ipse surgesta [sic ms.] pro eucharistia calicis præparat.

C Ad subdiaconum calicem et patenam ad altare Christi deferre et levitis tradere: eisque ministrare urceolum quoque et aquam, mantile et manutergium tenere episcopo, presbytero et levitis pro lavandis ante altare manibus aquam præbere.

Ad diaconum autem assistere sacerdotibus, et ministrare in omnibus quæ agunt in sacramentis episcopi, et in baptismo, chrismate, patena et calice; oblationes quoque inferre, et prædicare Evangelium et Apostolum. Nam sicut lectoribus Vetus Testamentum, ita diaconibus Novum prædicare præceptum est. Ad ipsum quoque pertinet officium precum et recitatio nominum. Ipse præmonet aures ad Dominum habere; ipse hortatur clamare; ipse donat pacem et ipse pacem annuntiat.

D Ad presbyterum pertinet sacramenta corporis et sanguinis Domini in altari conticere, et orationem dicere, et dona Dei benedicere.

Ad episcopum basilicarum consecratio; altaris nuctio; chrismatis confectio. Ipse prædicta officia et ordines ecclesiasticos distribuit, et ipse sacras virgines benedicit.

Hi sunt ordines ac mysteria clericorum: quæ tamen auctoritate pontificali, in archidiaconi cura, et primicerii ac thesaurarii sollicitudine dividuntur, Archidiaconus imperat subdiaconis et levitis; ad quem pertinet cura vestiendi altaris a levitis; cura incensi et sacrificii. Quivis levitarum Epistolam et Evangelium legat; quivis preces dicat, seu responsorium in Dominicis diebus vel aliis festivitibus

decantet, et reliqua. Hucusque Isidorus episcopus A de ecclesiasticis ordinibus.

Ex Decretis Felicis papæ : Missa non debet celebrari, nisi in locis ab episcopo consecratis, nisi summa necessitas cogat. Ex iisdem : Dedicaciones ecclesiarum per singulos annos fiant celebres.

Ex concilio Aurelianensi, cap. 3 : Necessitate igitur cogente itineris, permittimus celebrari missam in tentorio, sive sub divo, in nitido loco. Sed hæc nullatenus sine consecrata tabula.

Ex epistola Thelesphori papæ, cap. 6 : Missa celebranda est minime ante horam diei tertiam, quia eadem hora et Dominus crucifixus est, et Spiritus sanctus descendit super apostolos. Excipitur in nocte Natalis Domini.

Ex concilio Cabillonensi, cap. 39 : Visum est nobis B ut omnibus missarum solemnitatibus, pro defunctorum spiritibus, loco competenti Dominus deprecetur.

Dionysius Areopagita dicit blasphemias Deo facere, qui missas offert pro malo homine.

Augustinus dicit pro omnibus Christianis esse faciendum ; quia vel eis proficit, aut offerentibus, aut pœnitentibus proderit.

Ex concilio Afric. cap. 64 : Ut preces et præfationes non celebrentur, nisi quæ in concilio probatæ fuerint.

Ex concilio Nannetensi cap. 30. Definivit sacrum concilium ut nullus presbyter solus missam celebrare præsumat ; quia oportet eum habere sibi D astantem et respondentem. Si quis hæc transgressus fuerit, ab officio suspendatur.

Ex Decretis Pelagii papæ, cap. 8 : Præfationes tantum sunt recipiendæ. Una in Paschalibus albis, alia de Ascensione Domini, tertia in Pentecoste, quarta in Natali Domini, quinta de apparitione Domini, sexta de apostolis, septima de sancta Trinitate, octava de cruce, nona de jejuniis quadragesimali tantum dicenda. Has præfationes tenet et custodit sancta Romana Ecclesia. Has tenendas vobis esse mandamus.

Ex concilio Toletano ix, cap. 2 : Sacerdos in tempore missarum, postquam sacra mysteria consecrare cœperit, si eum subita infirmitas cœptum peragere impediens, sit liberum episcopo vel presbytero ut alter consecrationem cœpti officii expleat. Nam iterata mysteria nec perfecta videri possunt ; nisi perfectionis ordine compleantur. Quod etiam consultum cuncti ordines clericorum inditum vel indultum esse sibi non ambigant, sed præcedentibus statim alii pro complemento succedant. Nec tamen quod naturæ, languoris causa, consulitur, in præsumptionis perniciem convertatur. Nullus post cibum potumque, sive quodlibet minimum sumptum, missas facere, nullusque, absque patentis proventu molestiæ, minister vel sacerdos, cum cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere. Si quis hoc temerarie præsumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit.

Ex Decretis Anacleti papæ, cap. 11 : Peracta autem consecratione, omnes communicent, qui voluerint ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim et apostoli statuerunt, et sancta Romana tenet Ecclesia ; et, si hoc neglexerint, degradentur.

(Ex concilio Rothomagensi, capite 1.) Omnis presbyter missam celebrans communicet, divinaque mysteria diacono vel subdiacono, qui ministri sunt altaris, tradat colligenda. Illud etiam attendat, ut eos propria manu communicet. Nulli autem laico vel feminæ eucharistiam in manus ponat, sed tantum in os ejus ; si quis hoc transgrediatur, ab altari removeatur.

Ex concilio Laodicensi, cap. 29 : Quod non oportet in ecclesiis agapea fieri, nec comedere, nec acubitus sternere.

Ex concilio Remensi, cap. 6 : Ut calix, et patens, si non ex auro, omnimodis fiat ex argento. Nimum tamen pauper stanneum habeat calicem. De ære autem, vel orichalco, vel ligno, vel vitro, nullatenus calix in usu habeatur.

Ex eodem concilio : Nihil in altari ponatur, nisi capsæ cum sanctorum reliquiis, et quatuor Evangelia.

Ex concilio Moguntensi : Ut laici inter clericos nec ad vigiliis, nec ad missas, intra cancellos stare vel sedere præsumant.

Exempla Anastasii papæ : Ex apostolica auctoritate mandamus ut, dum sancta Evangelia recitantur, nullus sedendo Domini verba audiat.

Ex concilio Avernensi : De opertorio Dominici corporis vel altaris nunquam corpus, dum ad tumulum fertur, obtegatur, nec sacro velamine, dum honorantur corpora, polluantur altaria ; nec ad divinum ministerium pertinentia ad pompam nuptiarum præstentur.

Augustinus ad Casulanum presbyterum : In his rebus, de quibus nihil certi statuit divina Scriptura, mos populi Dei vel instituta majorum pro lege tenenda sunt. Et, sicut prævaricationes divinarum legum, ita contemptores ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt.

(Ex concilio Aurelianensi, capite 3.) Nihil in ecclesia legatur aut cantetur, nisi ea quæ auctoritatis divinæ sunt et Patrum orthodoxorum sanxit auctoritas.

Ex concilio Laodicensi, cap. 59 : In ecclesia non licet libros legi, nisi Veteris et Novi Testamenti.

(Ex decret. Sixti papæ.) Sacra vasa non ab aliis nisi a sacris viris tractentur.

Exempla Soteris papæ : Sacratæ feminæ, vel monachæ, sacra vasa, vel sacras pallas nullatenus præsumant contingere, vel incensum circa altaria deferre.

Exempla Clementis papæ : Altaris palla, cathedra, candelabrum, et udum (sic) vetustata consumpta comburantur, et cinis in mundo loco juxta ecclesiam recondatur.

Ex Decretis Gelasii papæ : Gesta sanctorum mar-

sancta Ecclesia recipit, quæ tamen in Ecclesia Romana non leguntur, quia auctores eorum non leguntur.

Concilio Rothomagensi, cap. 2 : Ut post evangelium, finito offertorio, super oblationem incensum non recedatur.

Concilio Urbico.) Exempla Leonis papæ, cap. 1 : Toties ecclesiam ad quam convenitur præsentatione plebis impleverit, toties sacrificii oblatione iteretur, ne aliqui convenientes ibi sua oblatione priventur. Nec in altari quo episcopus celebravit cantavit presbyter eo die missam celebrare non debet.

Decretis Zachariæ papæ XIX : Episcopus, vel presbyter, postquam ad missam introierit, et orationem dixerit, nisi aliqua passio interveniat, antequam ministerium impleat, ab altario Dei non debet recedere audeat.

Concilio Turonensi, capite 37.) Sciendum quod in diebus Dominicis, et illis solemnitatibus sancta Ecclesia ob recordationem Dominicæ passionis solet stando orare, fixis in terram, et suppliciter debemus orare, ad exemplum sancti Stephani, et S. Pauli apostoli.

Sacramento baptismi ex 14 lib. ejusdem, juxta exempla Leonis papæ, Victoris papæ, Gelasii papæ, et Gregorii papæ : Nullo tempore baptizandum est, nisi in die sabbato Paschæ et Pentecoste, nisi pro necessitate mortis anticipetur.

Decretis Celestini papæ, cap. 12 : Cum parve juvenes ad regenerationis veniunt sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quam exoratione et exsufflationibus clericorum spiritus ab eis abigatur.

Concilio Meldensi, cap. 7 : Omnis presbyter lapideum habere nequiverit, vas conveniens hoc solummodo baptizandi officium habeat, extra ecclesiam non deportetur.

Decret. Hygini papæ, capite 10.) Similiter ad lavandum et ad pallas altaris propria habenda vasa, in quibus nihil aliud fiat.

Concilio Mechumensi et in baptismo et in confirmatione patrinus potest fieri, si necessitas cogat. Sed tamen consuetudo Romana : per singula sacramenta recipiunt.

Decretis Leonis papæ : Ut non plures ad summum de baptismo infantem accedant quam sive vir, sive femina. In confirmationibus id ipsum fiat.

Concilio Mogunt., cap. 2 : In baptismo vel in confirmatione non potest suscipere alius alium in filium nisi non est baptizatus vel confirmatus.

Concilio Parisiensi, cap. 2 : Ut nemo a sacramento aliquem suscipiat, nisi orationem Dominicam in ore habebit, et abolum juxta linguam suam, et intellectum habebit, et coram presbytero decantet.

Exempla Zachariæ papæ ad Bonifacium archiepiscopum : Quod non deberent rebaptizari baptizati presbytero grammaticam ignorante, Latinam lin-

guam ita infringente : In nomine Patria, et Filia, et Spiritus sancti.

Ex Decretis Martini papæ et Eugenii papæ : Ubi-
cunque cuilibet presbytero, sive in sua, sive in alterius parochia infirmus afferatur ad baptizandum, baptizet eum ; quod si non fecerit, deponatur.

Ex Decretis Hormisdæ papæ, cap. 3 : Si quis baptizat, aut aliquot divinum officium exercuerit per temeritatem [non ordinatur (*redundare videtur*. CAN. leg. non ordinatus.)] abjiciatur ab Ecclesia, et nunquam ordinetur.

Ex Decretis Gelasii papæ, cap. 7 : Diacones absque episcopo et presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis officiis fortasse longe constitutis, necessitas extrema compellat. Quod et laicis Christianis facere plerumque conceditur.

Ex concilio Tarraconensi, cap. 6 : Sæpe contra secundum confirmatos decretum est : Sæculum relinquere, et soli Deo vivere vel servire, sicut et his baptizatos.

Ex Decretis Aurelianens. cap. 5 : Ut omnes perfectæ ætatis jejuni ad confirmationem veniant, et moneantur confessiones facere prius, ut mundi donum sancti Spiritus valeant accipere. Et, quia nunquam erit Christianus, nisi episcopali confirmatione chrismatus.

Melchiades papa Hispanis episcopis, cap. 6 : Baptismus et impositio manus, utrumque magnum, id est, sacramentum ; sed manus impositio majori veneratione est digna, quippe a solis pontificibus accipienda. Sunt tamen hæc duo adeo conjuncta ut ab invicem, nisi morte præveniente, nullatenus possint segregari, et unum sine altero rite perfici non potest.

Ex concilio Lugdunensi, cap. 3 : Ut nullus de alio chrismate, nisi de novo, quod proprii episcopi largitione vel concessione accepit, baptizare nisi morte præoccupante præsumat.

Ex concilio Romano, cap. 20 : De scrutinio faciendi decernimus ut [ubi] episcopus, et ubi conventus est populi, et cleri, et possibilitas permittit, ibi celebretur.

Ex concilio Triburensi, cap. 22 : Decretum est ut deinceps nec pro ordinatione, nec pro chrismate, vel baptismo, vel balsamo, vel sepultura, vel communionem quidquam exigatur.

EX LIBRO V BURCHARDI DECRET. DE EUCHARISTIA.

Ex Decret. Julii papæ ad episcopos Ægypti : Illud vero, quod quidam pro complemento communionis intinctam tradunt eucharistiam populis ; nec hoc prolatum ex Evangelio testimonium receperunt : Ubi apostolis corpus suum, et sanguinem Dominus commendavit. Seorsim enim panis, et seorsum calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Christum non legimus præbuisse, nisi illi tantum discipulo, quem intincta buccella Magistri proditorem ostenderet, non quæ hujus sacramenti institutionem designaret.

Ex concilio Turonensi, cap. 4 : Ut omnis presbyter habeat vas mundum, in quo corpus Domini diligenter recondatur, aut ad viaticum recedentibus a sæculo : quæ tamen sacra oblatio intincta debet esse in sanguine Christi, ut veraciter presbyter possit dicere infirmo : Corpus et sanguis Domini, et reliqua. Semperque sit super altare obserata propter mures et nefarios homines. Et de septimo in septimum diem semper mutetur, et a presbytero illa sumatur. Et illi eodem die consecrata in locum ejusdem subrogetur, ne forte diutius servata mucida fiat : quod absit.

Ex concilio Aurelianensi, cap. 4 : Illud etiam adnectendum videtur ut oblationes quæ in altare offeruntur, de Sabbato in Sabbatum semper innoventur sicut panes propositionis, ne diu servati mucidi fiant, ut quidam sentiunt, igne concrementur. Quod si quis, diabolo instigante, facere præsumpserit, anathema sit.

Ex concilio Carthag. cap. 38 : Ut diaconus, præsentente presbytero et præcipiente, eucharistiam populo distribuat, si necessitas cogat.

S. Ambros. ad quotidianam eucharistiæ perceptionem hortatur.

Sanctus Hilarius episcopus dicit : Non debere separari a medicina corporis Domini nisi quem talia prægravant peccata, pro quibus debeat excommunicari.

Ex Decretis Silvestri papæ, cap. 4 : Singuli in Dominicis diebus in Quadrages. præter excommunicatos et publice pœnitentes eucharistiam sumant. Et in Cœna Domini, in vigiliis Paschæ, et in Pentecoste, et Natali Domini penitus ab omnibus est communicandum.

Ex concilio Eliberitano, cap. 3 : Omnis homo ante sacram communionem a propria uxore abstinere debet 3, aut 5, aut 7 dies.

Ex canone Agatensi. Sæculares vero qui in Natali Domini, et Pascha, et Pentecoste non communicaverint, catholici non habeantur.

Presbyter qui laico, vel feminæ, qui nec sacrarium ingredi vel sanctis sanctorum appropinquare permittuntur, eucharistiam ad deferendum infirmo commiserit, gradus sui periculo subiacebit. Nam ipse presbyter per semetipsum debet communicare infirmum.

(*Ex concilio Laodicensi, capite 19.*) Solis ministris sacro ordini deditis ad altare accedere et communicare liceat.

(*Ex decret. Silvestri papæ, capite 7.*) Nullus acolythorum vel subdiaconorum rem jam consecratam a presbytero aliis porrigat, nisi tantum subportet quod ei sacerdos imposuerit.

(*Fabianus papa, capite 10.*) Sacrificium non est accipiendum de manu sacerdotis qui orationes vel lectiones et reliquas observationes in missa secundum ritum implere non potest.

(*Ex concilio Carthag., capite 23.*) Oblationes dissi-

dentium fratrum neque in sacrificio neque in gazophylacio recipiantur.

(*Ex eodem.*) Eorum qui pauperes opprimunt dona a sacerdotibus refutanda.

(*Ex responsis S. Gregorii ad Augustin. archiepisc.*) Illusio per somnitum aliquando fit per crapulam, aliquando ex naturæ superfluitate, vel infirmitate, aliquando ex cogitatione. Si ergo illusio ex natura evenerit, non est timenda, quia hanc animus nesciens pertulisse magis dolendum est quam fecisse. Illusione autem per crapulam animus quidem habet aliquem reatum, non tamen usque ad prohibitionem percipiendæ eucharistiæ, vel celebrandæ missæ, si dies festus exigit, nec ipse presbyter vicarium habere potuerit. Tunc quidem mutatis vestibibus cantet. Si autem presbyter vicarium habet, illusio per crapulam non a perceptione, sed ab immolatione sacri mysterii prohibere debet, si tamen dormientis mentem turpi imaginatione non concusserit. Nam sunt quibus plerumque illusio nascitur, nec tamen in somno animus eorum turpibus imaginibus fœdatur, qui tamen se in ingluviem cecidisse vigilando meminit. Si vero ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio dormientis, quia animus quod cogitavit nesciens pertulit, eadem die a sacro mysterio est abstinendum. Sed pensanda est ipsa cogitatio, an esset in suggestione, an in delectatione, an in consensu. Fit autem suggestio per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum. Cum igitur immundus spiritus suggerit peccatum, si caro non delectatur, peccatum nullatenus perpetratur. Si autem caro cœperit delectari, incipit peccatum nasci. Si autem mens consenserit delectationi tunc peccatum constat perfici.

Sæpe tamen contingit ut mens repugnet carni ex suggestione diabolica delectanti.

(*Ex Pœnitentiali.*) Qui sacrificium evomuerit, 40 dies pœniteat. Si infirmitatis causa, 7 diebus ; si in ignem projecit, 100 psalmos cantet. Si vero canes talem vomitum lamberint, 100 dies qui evomuit pœniteat. Qui vero non bene custodierit sacrificium, et aliquod animal comederit illud, 40 dies pœniteat. Qui autem perdidit illud in ecclesia, aut pars ejus ceciderit, et non inventa fuerit, 20 dies pœniteat. Perfundens aliquid de calice super altare, 6 dies pœniteat, vel 8. Et qui acceperit sacrificium pollutus nocturno [tempore] 7 dies.

(*Ex Pœnitentiali Romano, De sacrificio; Ex Pœnitentiali quodam.*) Si ceciderit sacrificium in terram, nec inventum fuerit, omne quodcunque inveniatur in loco in quo cecidit comburatur, et juxta altare cinis recondatur. Et cui acciderit, medium annum pœniteat. Si vero inventum fuerit sacrificium, locus scopis mundetur, et stramen igni detur, et cinis ut supra recondatur, et sacerdos 20 dies pœniteat. Si in linteamen altaris calix destillaverit, ipsa stilla sorbeatur, et linteamen inde madefactum super calicem lavetur, et aqua ablutionis juxta altare bibatur,

vel recondatur. Si autem calix alibi distillaverit, A ipse locus lingatur, et corrasus igne consumetur, cinis autem juxta altare recondatur.

EX LIBRO VIII BURCHARDI.

(*Ex concilio Ap. secundum Medardum.*) Laicus in ecclesia non debet recitare lectionem, nec alleluia dicere, nisi psalmos tantum, et responsoria, sine alleluia.

Ex lib. XII ejusdem de juramento: Decrevit sancta synodus ut a Septuagesima usque in octavas Paschæ, et ab Adventu Domini usque post consecratos dies, nec non jejuniis Quatuor Temporum, et in Litaniam majore, et in diebus Dominicis et Rogationum, nisi de concordia et pacificatione, nullus super sacra B jurare præsumat. Anima quæ peccaverit, et audierit vocem perjurantem, aut ipse viderit, aut conscius fuerit, nisi vindicaverit, portabit iniquitatem.

(*Ex concilio Aureliano, capite 13.*) De jejunio ex lib. XIV ejusdem: Presbyteri plebibus annuntiant, ut in Quadragesima et jejunio Quatuor Temporum, ad missam tantum genua flectant. In Dominicis contra diebus, et aliis festis a vespera in vesperam genua non flectant, sed stantes incurvati orient. Nec quisquam uno genu terræ impresso orare præsumat, ut Judæi fecerunt Dominum irridentes.

(*Ex concilio Laodicensi, capite 51.*) Quod non oporteat in Quadragesima martyrum natalitia celebrare: sed eorum sancta commemoratio fiat in diebus C Sabbatorum et Dominicorum. Nec jejunium in Quadragesima ante finem vespertini officii solvatur. Quicumque in die Dominico quasi pro continentia jejunaverit, anathema sit.

(*Ex decret. Calisti papæ, capite 15.*) Excommunicatos a sacerdotibus, nullus recipiat ante utriusque partis justam examinationem. Nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, vel osculo communicet, nec ave eis dicat; quia quicumque in his vel in aliis prohibitis scienter excommunicatis communicaverit, juxta apostolorum institutionem, et ipse simili excommunicationi subjacet.

(*Ex lib. XVII ejusdem; ex Romano Pœnitentiali.*) Si sacerdos per turpiloquium seu D conspectu libidinoso coinquinatur, non tamen fornicari volens, 5 dies pœniteat. Qui impugnatione animi polluitur, 7 dies pœniteat. Qui in somnis voluntarie polluitur, consurgat, et cantet genibus flexis 7 psalmos pœnitentiæ.

Volens autem tantum in somnis peccare, 20 psalmos cantet. Si pollutus est sine voluntate, 15 psalmos cantet, et in fine uniuscujusque psalmi dicat ter: Deus, in adjutorium meum intende, etc. Qui semen in ecclesia dormiens fuderit, 3 dies jejundet.

(*Ex concilio Carthag. et Decretis Eusebii papæ.*) De pœnitente ante adventum presbyteri obmutescente, ex lib. XIX ejusdem: Si quis pœnitentiam petens, dum sacerdos venerit, officio linguæ privatus fuerit, reconcilietur; et eucharistia sibi infundatur,

si idonea testimonia habuerit quod ipse pœnitentiam petierit.

Ex lib. XIX ejusdem: Viginti dies ante Natalem Domini, et omnes dies Dominicis, et in omnibus legitimis jejuniis, et et in natalitiis apostolorum, et præcipuis festis, et publicis, castitatem observare debent conjugati. Quod si non fecerint, 20 dies in pane et aqua jejurent.

(*Augustinus.*) Quidam post prandium et saturati, a sacerdote populo offerente signum pacis accipere præsumunt: hoc qui præsumpserit, 3 dies in pane et aqua pœniteat.

Incestum occultum confitenti remedium canonicum indicetur, quod subire debuisset, si ejus facinus publicum esset. Verum quia latet commissum admoneatur ipse, ut occulte, quantum possit pœniteat.

(*Ex Pœnitentiali Theodori.*) Quidam Deo soli confiteri peccata debere dicunt, ut Græci: quod et justorum est, quidam vero sacerdotibus, ut pene tota sancta Ecclesia. Nam institutio Apostoli nobis sequenda est: ut, confiteamur alterutrum peccata nostra.

(*Ex concilio Ilerdensi, capite 10.*) Ordinati post ordinationem vel ante, capitalibus criminibus lapsi, id est furto vel fornicatione, perjurio et aliis hujusmodi, si publica sunt eorum crimina, degradentur. Si vero fuerint occulta, gradum suum retinere possunt; si, secrete confitentes sacerdoti, juxta ejus C consilium digne contendant pœnitere.

(*Ex concilio Toletano.*) Ordinati quorum occulta sunt peccata, si sacerdoti occulte confessionem fecerunt, digneque juxta iudicium ejus pœnituerint, proprium gradum retinere possunt.

(*Ex Pœnitent. Romano.*) Sicut sacrificium offerre non debent, nisi episcopi [et] presbyteri, quibus claves regni cœlorum traditæ sunt; sic, nec pœnitentium iudicia alii usurpare debent. Si autem necessitas fuerit, et presbyter præsens non fuerit, diaconus pœnitentiam suscipiat ad comunem.

(*Ex concilio Eliberitano.*) In tribus Quadragesimis anni, et die Dominico, et in quarta et sexta feria, conjugati se debent continere; nec illis diebus copulari, quandiu fuerit gravida uxor, et a quo die infans in utero motum fecerit usque ad partum, a partu, post 33 dies, si filius est; si autem filia, 56.

(*Ex epist. Leonis papæ, capite 11, ad omnes episcopos.*) Ne confessio pœnitentium publicetur. Sufficit enim illa pœnitentia: quæ primum Domino offertur, tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim plures ad pœnitentiam poterunt provocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.

(*Callistus papa omnibus episcopis.*) Criminosos, quos sæculi leges interficiunt, nos misericordia præeunte, sub infamiæ nota, ad pœnitentiam recipimus. Ipsam quoque infamiam, qua aspersi sunt, delere non possumus; sed eorum animas per pœnitentiam publicam et Ecclesiæ satisfactionem sanare

cupimus quia manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda.

(*Item S. Gregor. Felici episc. Siciliæ.*) Manifesta quoque peccata non sunt occulta correctione purganda: sed palam sunt arguendi qui palam nocent, ut dum aperta objurgatione sanantur, hi qui eos imitando deliquerant corrigantur. Dum unus corripitur, plurimi emendantur. Et melius est ut pro multorum salvatione unus condemnetur quam per unius licentiam multi periclitentur. Melius est enim ut mali manifeste corrigantur, quam pro illis boni pereant.

(*Ex Decret. Melchiadis papæ et Triburiensi conc., capite 4.*) De pœnitentia illorum qui sponte homicidium committunt; in primis ut licentiam non habeant ecclesiam intrandi. Illos proximos 40 dies nudis pedibus incedat, et nullo vehiculo utatur. In laneis vestibus sit absque femoralibus, arma non ferat, et nihil sumat his 40 diebus nisi tantum panem, saleem et puram bibat aquam. Et nullam communionem cum cæteris Christianis neque cum alio pœnitente habeat in cibis, vel potu, antequam 40 dies adimpleantur. Ex cibo quem sumit nullus alius manducet. Considerata vero personæ qualitate, vel infirmitate, de pomis, vel oleribus, vel leguminibus, prout visum fuerit, aliquid pro misericordia indulgeatur. Maxime si coactus et non sponte homicidium fecerit. Et ei omnimodis ex canonica auctoritate interdicitur ut in his diebus cum nulla femina misceatur, nec ad propriam uxorem accedat, neque cum aliquo homine dormiat. Juxta Ecclesiam sit, ante cujus januas peccata sua defleat diebus ac noctibus; et non de loco in locum pergat, sed in uno loco his 40 diebus sit. Et si forte habuerit insidiatores vitæ suæ, interim differatur ei pœnitentia, donec ab episcopo pax ei ab inimicis concedatur. Et, si in infirmitate detentus fuerit, ita ut non possit digne pœnitere, differatur pœnitentia, donec sanitati restituatur. Si autem longa ægitudine detentus fuerit, ad sententiam episcopi pœnitebit, quomodo reatum et infirmum sanare disponat. (*Ex ejusdem decretis*) Completis 40 diebus, aqua lotus, vestimenta et calceamenta accipiat, et capillos incidat.

Quod in primo anno observare debeat. In primo anno post 40 dies per totum illum annum a vino, medone et mellita cervisia, a carne, et caseo, et pinguis piscibus abstineat, nisi in festis diebus, qui in illo episcopio a cuncto populo celebrantur. Et, si forte in magno itinere, vel in hoste, vel diu ad Dominicam curtem, vel in infirmitate detentus sit, tunc habeat uno denario, vel pretio unius denarii, aut tres pauperes pascendo, tertiam feriam et sabbatum redimere, ita tamen ut una re de tribus utatur. Vel, aut vinum bibat, aut medonem, aut mellitam cervisiam. Postquam domum venerit, aut sanitati restitutus, nullam licentiam habeat redimendi. Completo anni circulo, [in] ecclesiam introducatur, et pacis ei osculum concedatur.

(*Ex iisdem, capite 6.*) In secundo et tertio anno si-

A militer jejuset, nisi quod tertiam feriam, et quintam et sabbatum, potestatem habeat redimendi prætracto pretio, ubicunque est. Cætera omnia observet diligenter, uti in primo anno.

(*Ex eisdem, capite 7.*) Quatuor anni deinde restant, per quos singulos jejuset tres quadragesimas: unam ante Pascha cum cæteris Christianis, abstinendo, a vino, et medone, mellita cervisia, a carne et sanguine, et ovis, et pinguis piscibus; alteram tertiam post Pentecosten; ante Natalem Domini jejuset, ut supra dictum est. Et in quatuor supra dictis annis tertia, quinta feria et Sabbato quidquid vult: et secundam et quartam feriam redimere potest pretio jam supra dicto. Sextam feriam omnimodis observet, in pane, et aqua, et nequaquam redimat. His expletis sacram communionem accipiat. Semper tamen, quoad vivat, pœnitere non desistat.

(*Item Pius papa, capite 10.*) Pœnitentes non debent communicare ante consummationem pœnitentiæ.

De parricidis, sive incestuosis, fraticidis, Nicolaus papa Carolo Moguntiensi archiepiscopo, ejusque suffraganeis: De parricidis fratri eidem præcipimus ut per unius anni circulum ante fores basilicæ orantes Domini clementiam perseverent. Completo vero anni circulo introducantur ecclesiam, tamen inter audientes, usque dum unius anni finiatur spatium, stent. Cum ad missarum solemnias, vel ad alia sacra audire officia venerint. His ita peractis, si pœnitentiæ fructus in eis conspicitis, corporis et sanguinis Domini participes fiant, ut desperantiæ non indurentur caligine. Carnem non manducent omnibus diebus vitæ suæ. Jejuset autem usque ad nonam dici horam quotidie, exceptis festis diebus atque Dominicis. Vinum atque pulmentum sumere non præsumant, nisi contra paganos. Et quocunque ire voluerint, nullo vehiculo deducantur, sed pedestri more proficisci studeant. Tempus autem huic pœnitentiæ in episcoporum arbitrio ponimus, ut secundum conversationem illorum, aut extendere, vel minuere valeatis. Ab uxoribus, si habuerint, non separentur; si autem non habuerint et se continere non valuerint, legitimas accipiant uxores, ne fornicationis voraginem incidant. Si autem antequam duorum prædictorum annorum curricula finiantur, finis vitæ illorum advenerit, viaticum illis non negetur.

Si quis cum duabus sororibus fuerit fornicatus, aut cum his personis, de quibus sacra Scriptura prohibet, si dignam egerit pœnitentiam, et castitatis non valuerit continentiam habere, liceat ei legitimam uxorem accipere. Similiter et mulier, quæ tali scelere fuerit lapsa, ut non ad fornicationis chaos perducatur. Sed hoc de laicis viris et de mulieribus solummodo statuunt.

Si quis cum commatre spiritali fuerit fornicatus, anathematis, ut scitis, ictibus percutitur. Similiter autem et illum percuti promulgamus, qui cum illa, quam de sacro fonte baptismatis susceperit, aut cum illa, quam ante episcopum tenuerit, cum sacro

chrismate ungeretur, forticationis perpetraverit A scelus. Legitimam tamen, si habuerit, non dimittat uxorem. Inter hæc sanctitas vestra addere studuit, si cujus uxor adulterium perpetraverit, utrum marito ipsius liceat, secundum mundanam legem, eam interficere. Sancta Dei Ecclesia mundanis nunquam astringitur legibus. Gladium non habet. nisi spiritalem atque divinum; non occidit, sed vivificat.

(*De diversis homicidiorum modis.*) Nicolaus papa Luitperto Moguntiensi archiepiscopo: Si quis non in bello, vel odii meditatione, vel propter avaritiam, paganum occiderit, quia non levi vitio connititur, homicidam convenit pœnitere, quandoquidem nec exteris gentibus, nisi oblatam pacem respuerint, bellum erat populo antiquo penitus inferre præceptum. Si quis arcum tendens causa probandæ chordæ, sagitta B casu, non voto, prosiliente, filium suum interemerit, ita debet pœnitere, ut Anciranum concilium statuit, ut de homicidio sponte commisso. Esset autem severior indicenda pœnitentia, quia filius ejus exstitit; sed quanto carne proximior visus erat, tanto de morte illius in corde suo acrior dolor est exortus. Non enim hoc sponte patratum est. Si quis insanus hominem occiderit, licet ei pœnitentia sit injungenda, quia ipsa infirmitas causa peccati fuisse creditur; tamen tantum levior quam ei qui tale quid sanus committit, quantum inter sanum et insanum, rationabile et irrationabile constat esse discriminis.

Si aliquo incidente arborem, qui licet sub ejus C casu opprimatur, incisor arboris, ut homicida pœniteat, si ejus voluntate vel negligentia factum est. Quod si non voto, non injuria illius, non denique scientia contingit, sed, dum ille operi necessario fortassis incumberet, iste insperatus occurrit sub arborem et ex improviso est oppressus, incisor arboris homicidæ non est comparandus.

(*Ex epistola Paulini Foroliviensis episcopi ad Aistolphum.*) De illo qui uxorem suam occidit: Duo consilia tibi proponimus: Aut ingredi monasterium, et humiliare sub manum abbatis, et multorum fratrum precibus adjutus, observa cuncta simplici animo quæ tibi ab abbate fuerint imperata, si ignoscat infinita Dei bonitas peccatis tuis. Istud D consilium, ut certissime scias, levius et salubrius est ut sub alterius custodia lugeas peccata. Secundum autem consilium tale est: Arma deponere, et cuncta sæcularia negotia dimittere. Carnem et sanguinem nunquam comedas, excepto in die sancto Pentecostes et in uno die Resurrectionis Domini et Natali Domini. Cæteris temporibus in pane et aqua, et interdum cum leguminibus et oleribus pœniteas.

In jejuniis, in vigiliis et in orationibus, et elemosynis persevera omni tempore. Vinum, medonem et mellitam cervisiam nunquam bibas, nisi in illis prædictis diebus; uxorem ne ducas; concubinam non habeas; adulterium ne facias, absque spe conjugii perpetuo maneat. Nunquam te laves in balneo;

equum non ascendas; causam tuam, et alterius, in conventu fidelium non agas. In conviviis lætantium nunquam sedeas; in ecclesia segregatus ab aliis Christianis post ostium humiliter stes: ingredientium et egredientium orationibus suppliciter te commendes; communionem sacri corporis et sanguinis Domini cunctis vitæ tuæ diebus indignum te existimes. In ultimo termino vitæ tuæ pro viatico, si observaveris consilium, tibi concedimus.

(*Ex cap. Nicolai papæ, sive Wormaciensis episcopi.*) Qualiter pœniteat qui sacerdotem occidit: Quia sacerdotem voluntarie occiderit, carnem non comedat et vinum non bibat; cunctis diebus jejuset usque ad vesperam, exceptis diebus festis atque Dominicis; arma non sumat; equum non ascendat; ecclesiam per 10 annos non ingrediatur; post 5 annos ecclesiam ingrediatur, non tamen communicet, sed inter audientes stet. Cum autem fuerit 19 anni finitus cursus, communicandi ei licentia tribuatur, et equitandi remissio. Maneat autem in reliquis observationibus 3 dies per hebdomadam, ut perfectius purificari mereatur.

(*Ex cap. Nicolai papæ sive Wormacensis concilii.*) Qui infantem suum oppresserit: Si quis infantem suum oppresserit incaute, aut vestimentorum pondere suffocaverit post baptismum, 40 dies pœniteat in pane et aqua, et oleribus, et leguminibus, et a merito se absteineat. Postea tres annos per legitima ferias pœniteat. In 4 anno tres quadragesimas observet. Quod si ante baptismum, 40 dies pœniteat post quinquennium observet.

(*Ex Decretis Eutychiani papæ.*) De his qui truncant homines, vel comburunt domus: Si quis membrorum truncationes, vel domorum incendia fecerit, sive facere jusserit aut facienti consenserit, quousque de his unicuique legaliter vel amicaliter coram episcopo civitatis aliisque civibus non commendaverit, ab ecclesia se privatum cognoscat. [Si vero secundam et tertiam conventionem, in quibus arguitur, non emendaverit, tanquam ethnicus et publicanus ab omni Christianorum collegio separatur.

(*Ex Decret. ejusdem papæ, cap. 26.*) Quod perjurium reliquis criminibus æquetur: Prædicandum est ut fideles perjurium caveant: et ab hoc summopere abstineant, scientes hoc grande scelus esse, in lege, et prophetis, et in Evangelio prohibitum. Audivimus autem quosdam parvipendere hoc scelus, et levem quodammodo perjuris modum pœnitentiæ imponere. Qui etiam talem de perjurio pœnitentiæ imponere deberent, qualem et de adulterio, de fornicatione, homicidio sponte commisso et de cæteris criminalibus vitiis. Si quis perpetrato perjurio aut quolibet criminali peccato, timens pœnitentiæ longam, ad confessionem venire noluerit, ab ecclesia repellendus est, sive a communionem et consortio fidelium: ut nullus cum eo comedat, neque bibat, neque oret, neque in sua domo eum recipiat.

(*Ex Decretis Pelagii papæ XI.*) De eadem re:

Si quis semet perjurerit, et alios sciens in perjurium duxerit, 40 dies in pane et aqua, et septem sequentes annos pœniteat, et nunquam sine pœnitentia sit. Et alii, si conscii fuerant, similiter pœniteant. Sin autem singuli, ut perjurium non sponte commissum, pœniteant.

(*Ex Decretis Pii papæ, cap. 2.*) Si quis a domino suo coactus se perjurat, utrique sunt perjuri. Qui compulsus a domino perjurat se sciens, utrique sunt perjuri, et dominus, et miles : dominus, quia præcepit; miles, quia dominum plus quam animam dilexit. Si liber est, 40 dies in pane et aqua pœniteat, et 7 sequentes annos. Si servus est, tres quadragesimas et legitimas ferias pœniteat.

(*Ex Decretis Soteris papæ.*) De incautis juramentis non observandis : Si aliquid forte nos incautius jurasse contigerit, quod observatum, pejorem vergat in exitum : illud, consilio salubriore mutandum noverimus, ac magis instante necessitate perjurandum nobis quam servato juramento, in aliud crimen majus divertendum.

(*S. Ambros. in lib. III De offic.*) De eodem : Sæpe plerique constringunt se jurisjurandi religione; et, cum ipsi cognoverint, promittendum non fuisse sacramenti tamen contemplatione faciant quod sponderunt; sicut de Herode supra scripsimus, qui saltatrici præmium turpiter promisit, crudeliter solvit : turpe, quod regnum pro saltatione promittitur; crudele, quod mors prophetæ pro jurisjurandi religione donatur. Quanto tolerabilius esset tale perjurium sacramento. Et post pauca : Non igitur omnia promissa solvenda sunt.

(*Ex concilio Nivernensi.*) De non servandis incautis juramentis : Diffinitio incauta, laudabiliter solvenda; nec est prævaricatio, sed temeritatis emendatio.

(*Ex Gregor. papa, in suis Moralibus.*) Quod satius sit perjurare quam juratum nefas implere, cum mens inter minora et maxima peccata constringitur : si omnino nullus sine peccato evadendi aditus patet, minora semper eligantur; quia et qui murorum ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi se in fugam præcipitat, ubi brevior murus invenitur.

(*S. Isidorus.*) De eadem re : Non est conservandum sacramentum, quo malum incaute promittitur. Veluti, si quisquam adulteræ perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabilibus est enim non implere sacramentum, quam permanere in stupri flagitio.

(*Item Isidorus in Sentent. suis.*) Item : In malis promissis rescinde fidem. In turpi voto cave, ut decretum, quod incaute vovisti, non facias. Impia est promissio quæ scelere adimpletur.

(*Ex concilio Toletano.*) Necessè est ut male jurans dignam pœnitentiam agat, eo quod nomen Dei contra præceptum ejus in vanum sumpsit; quia in Exodo scriptum est : Neque enim insontem habebit Dominus eum qui assumpserit nomen Dei sui in vanum; et in Levitico : Non perjurabis in nomine

A meo; nec perjurabis nomen Domini Dei tui : ego Dominus. Malum tamen, quod facturum se sacramento devoverat, omnino non faciat; quia stulta vota sunt frangenda.

(*S. Isidorus.*) Quod Deus ita habeat juramentum, ut ille, cui juratur : Quacunque parte verborum quis juret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui juratur; dupliciter autem reus erit, quia et Dei nomen in vanum assumit, et proximum dolo capit.

(*Ex concil. Aurelian., cap. 10.*) Nisi pro pace : Et hoc sancta synodus decrevit, nisi pro pace faciendâ, ut omnes fideles jejuni ad sacramenta accedant.

B (*Ex concil. Aurelian., cap. 2.*) Juramenta filii aut filiæ nesciente patre, et vota monachi nesciente abbate, et juramenta pueri, irrita sunt.

De irritis juramentis : Ut pueri ante quatuordecim annos non cogantur jurare. Qui acceperit sacrificium post cibum aut post aliquam parvissimam degustationem, nisi pro viatico : pueri tres dies majores 7, clerici 20, dies pœniteant.

(*Ex decret. Cornelii papæ, capite 5.*) Si quis dederit vel acceperit communionem de manu hæretici, et nescit quâ catholica Ecclesia contradicit, postea intelligens, annum integrum pœniteat. Si autem scit et neglexerit, et postea pœnitentiam egerit, 10 annos pœniteat. Alii judicant 7, et humanius 5 annos. (*Ex Decret. Eutychiani papæ, capite 2.*) Si quis permiserit hæreticum missam suam celebrare in ecclesia catholica et nescit, 40 dies pœniteat; si, pro reverentia ejus, annum integrum pœniteat: si pro damnatione Ecclesiæ catholicæ et consuetudine Romanorum. projiciatur ab Ecclesia sicut hæreticus, nisi, habeat pœnitentiam. Si recesserit ab Ecclesia catholica in congregationem hæreticorum, et alios persuaserit, postea pœnitentiam egerit, 12 annos pœniteat, 3 annos extra ecclesiam, et 6 inter audientes, et duos adhuc extra communionem. De his, in canone dicitur, ut decimo anno communionem sine oblatione recipiant. Si episcopus, aut abbas monacho suo jubet et pro hæreticis mortuis missas facere, non licet et non expedit obedire eis. Si presbytero contigerit ubi missam cantaverit, et alius recitaverit nomina mortuorum, et si simul nominaverit hæreticos cum catholicis, si post missam intellexerit, hebdomadam pœniteat. Si exsequenter fecerit, annum integrum pœniteat. Si quis pro morte hæretici missam ordinaverit, et pro religione sua ejus reliquias ibi tenuerit, et nescit differentiam catholicæ fidei, et postea intellexerit penitus quæ egerit, reliquias ibi debet igne cremare, et annum pœniteat. Si autem scit et neglexerit, penitus commotus, 10 annos pœniteat. Si quis a fide catholica discesserit sine ulla necessitate, postea ex toto animo pœnitentiam acceperit, 3 annos extra ecclesiam inter audientes, juxta Nicænum concilium, 7 annos in ecclesiis inter pœnitentes, et 2 annos adhuc extra communionem pœniteat.